

DR ALEKSANDRA AULEYTNER

radca prawny, szef praktyki własności intelektualnej
Kancelaria Domański Zakrzewski Palinka sp. k.

Czy roboty mogą mieć osobowość prawną?

Roboty, systemy autonomiczne i sztuczna inteligencja są częścią rodzącego się Przemysłu 4.0, czyli czwartej rewolucji przemysłowej. Ich funkcjonowanie stwarza szereg nowych wyzwań prawnych, m.in. z zakresu odpowiedzialności cywilnej i karnej. Coraz częściej mówi się także o objęciu ich systemem ubezpieczeń.

Pojęcie Przemysłu 4.0 dotyka długotrwałego i skomplikowanego procesu transformacji gospodarczej i społecznej. Transformacja ta opiera się na połączeniu świata rzeczywistego (analogowego) i wirtualnego (cyfrowego). Dzieje się to dzięki rozwojowi systemów M2M, czyli machine-to-machine, Internetu Rzeczy, robotyki i systemów autonomicznych. W wymiarze węższym chodzi o cyfryzację i autonomizację tradycyjnych gałęzi przemysłu i tworzenie inteligentnych przedsiębiorstw, czyli Smart Factories. W wymiarze szerszym – także o stworzenie w pełni inteligentnych miast i domów.

Pierwsza rewolucja przemysłowa polegała na mechanizacji produkcji dzięki zastosowaniu wody i pary. W drugiej użyto prądu elektrycznego, co pozwoliło na umasowienie produkcji przemysłowej. Trzecia, dzięki zastosowaniu elektroniki i informatyki, zautomatyzowała produkcję. Obecna, czwarta rewolucja charakteryzuje się połączeniem różnych technologii, które zacierają granice między sferą realną a cyfrową. Jedną z głównych cech Przemysłu 4.0 jest zdolność maszyn i urządzeń do komunikowania się między sobą bez udziału człowieka. Komunikacja M2M

jest podstawą inteligentnej produkcji, logistyki i transportu.

Odpowiedzialność cywilna

Zadanie, przed którym stoją dziś prawodawcy krajowi i europejscy, to opracowanie ram prawnych dla Przemysłu 4.0. Debata prawna dotycząca tej sfery dopiero się zaczyna. Obecnie prace w tym zakresie trwają głównie na forum unijnym. W styczniu 2017 r. powstał projekt rezolucji Parlamentu Europejskiego zawierającej zalecenia dla Komisji Europejskiej w sprawie przepisów prawa cywilnego dotyczących robotyki, która daje tej komisji rekomendacje odnośnie zakresu zmian w prawie unijnym w tym obszarze. Równolegle zaawansowane prace dotyczące uregulowań prawnych w zakresie robotyki i sztucznej inteligencji trwają w USA, Japonii, Chinach i Korei Południowej. Także w Polsce, w Ministerstwie Rozwoju, powstała grupa robocza ds. ram prawnych funkcjonowania Przemysłu 4.0.

Jednym z najważniejszych wyzwań prawnych dotyczących robotyki są zagadnienia związane z odpowiedzialnością cywilną i karną. Dotyczy to w szczególności systemów autonomicznych i półautonomicznych, jak

również sztucznej inteligencji i systemów samouczących się. Zwraca się uwagę, że im bardziej autonomiczne są maszyny/roboty, tym w mniejszym stopniu można prześledzić łańcuch odpowiedzialności kolejnych podmiotów, które tradycyjnie byłyby za ich funkcjonowanie odpowiedzialne (np. producentów, producentów oprogramowania, właścicieli maszyny, podmiotów szkolących maszynę itp.). Pojawiają się więc wątpliwości, czy tradycyjne rozumienie odpowiedzialności cywilnej jest wystarczające, w szczególności w odniesieniu do maszyn samouczących się, w tym takich, które mogą podejmować samodzielne decyzje. Jako przykład wyzwań, przed jakimi stoją prawnicy, można wskazać to, że jeżeli uznać, iż tradycyjna konstrukcja odpowiedzialności jest wystarczająca, to pojawia się pytanie o to, w jakim zakresie stosować dotychczasowe zasady odpowiedzialności opartej na winie, a w jakim zakresie odpowiedzialności opartej na ryzyku. Odpowiedzialność oparta na zasadzie ryzyka bardziej odpowiada systemom autonomicznym, nie może ona jednak eliminować całkowicie odpowiedzialności na zasadzie winy.

Elektroniczna osobowość prawna

W przypadku najbardziej zaawansowanych robotów coraz częściej mamy do czynienia z sytuacjami, w których nie można przypisać odpowiedzialności konkretnemu podmiotowi odpowiadającemu za produkcję czy użytkowanie maszyny. Dotyczy to w szczególności maszyn samodzielnie podejmujących decyzje. Wówczas nawet system odpowiedzialności na zasadzie ryzyka nie jest wystarczający. Zwracają na to uwagę autorzy sprawozdania z 27 stycznia 2017 r., zawierającego zalecenia dla Komisji Europejskiej w sprawie przepisów prawa cywilnego dotyczących robotyki. W związku z tym zaczynają pojawiać się postulaty stworzenia nowej kategorii dla najbardziej zaawansowanych maszyn – elektronicznej osoby prawnej. Nadanie osobowości prawnej takim maszynom pozwoliłoby na rozwiązywanie kwestii odpowiedzial-

ności za szkodę w najbardziej wątpliwych przypadkach. Umożliwiłoby także stworzenie pewnego rodzaju funduszu ubezpieczeniowego, który byłby związany z daną maszyną. Z takiego funduszu, na który składki płaciłby producent, właściciel, użytkownik lub osoba szkoląca maszynę, byłyby wypłacane odszkodowania dla osób, które poniosły szkodę w związku z jej działaniem. Historia wypłat z tego funduszu pozwoliłaby także na transparentną ocenę swego rodzaju „szkodowości” danej maszyny – np. tego, jak często i w jakich sytuacjach nie wykonywała lub wykonywała nieprawidłowo swoje zadania. Przedstawiona tu koncepcja –

gdy szkoda wyrządzona przez system autonomiczny nie byłaby objęta ubezpieczeniem OC.

Co dalej?

Na poziomie unijnym postuluje się obecnie, by na podstawie art. 114 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej Komisja Europejska rozpoczęła prace nad instrumentem prawnym regulującym zagadnienia związane z możliwym do przewidzenia rozwojem i wykorzystaniem robotyki w najbliższych 10–15 latach. Rozwiązania te dotyczyć mają również kwestii odpowiedzialności cywilnej. Zwraca się uwagę, że powinny być one połączo-

■ Z UWAGI NA PROBLEMY Z PRZYPISANIEM KONKRETNEJ OSOBIE ODPOWIEDZIALNOŚCI ZA SZKODĘ SPOWODOWANĄ PRZEZ ROBOTA, CORAZ CZĘŚCIEJ ROZWAŻANY JEST POSTULAT OBJĘCIA WSZYSTKICH ROBOTÓW, NIE TYLKO TYCH NAJBARDZIEJ ZAAWANSOWANYCH, SPECJALNYM SYSTEMEM UBEZPIECZEŃ.

jakkolwiek rewolucyjna – wydaje się być rozwiązaniem coraz częściej dyskutowanym dla skrajnych przypadków, np. robotów, które samodzielnie podejmują decyzje o zawieraniu lub rozwiązywaniu umów, jak w pewnych rodzajach rozwiązań „blockchain”.

Ubezpieczenia robotów

Z uwagi na problemy z przypisaniem konkretnej osobie odpowiedzialności za szkodę spowodowaną przez robota, coraz częściej rozważany jest też postulat objęcia wszystkich robotów, nie tylko tych najbardziej zaawansowanych, specjalnym systemem ubezpieczeń. System taki działałby na wzór systemu ubezpieczeń samochodowych. Ubezpieczenia byłyby obowiązkowe dla producentów i właścicieli systemów autonomicznych. Dodatkowo powstałby też odrębny fundusz gwarantujący wypłatę odszkodowania w sytuacji,

ne ze stworzeniem instrumentów, które co prawda nie mają charakteru formalno-prawnego, ale mimo to wpływają na rozwiązywanie bardzo ważnych dla robotyki problemów. Dotyczy to zwłaszcza kodeksów etyki dla producentów robotów, w tym producentów oprogramowania. Kodeksy te, zawierające normy, jakie należy przyjąć przy projektowaniu i produkcji robotów, będą miały też duży wpływ na wypracowanie zasad odpowiedzialności osób produkujących, szkolących i użytkujących roboty.

Obecnie trudno dać jednoznaczną odpowiedź na pytanie postawione w tytule. Jednak fakt, że dyskutuje się dzisiaj o możliwości wyposażenia robotów w osobowość prawną wskazuje, iż jesteśmy u progu rzeczywistej rewolucji, być może cywilizacyjnej. ■

Dr Aleksandra Auleytner